

Havsule funnet død Slakken, Stadsbygd, Rissa 1. mai 2017

Notat etter en enkel undersøkelse av kadaver og funnsted 3. mai 2017

Ole Reitan

Funnet mandag 1. mai 2017

Jeg får telefon fra Arne Reitan om kvelden kl. 20:21. Han & Ann Kari Ulveseth har funnet en død havsule liggende i fjære-/skogkanten, Slakken Stadsbygd. Den ble oppdaget ved at ei havørn satt i et tre/fløy like over stedet.

Sted: Slakken, nært der rullesteinsfjæra går over i strandberg, Slakkenberga

Havsula ble fotografert og noen enkle målinger gjort. Beskrivelsen tydet på en klar adult havsule. Den hadde et stort svart parti i brystet som straks ble tolket som oljeskadet.

Jeg mottok seinere på kvelden en e-post med flere bilder (**Vedlegg - bilder**), med følgende informasjon:

Manglet hale og føtter.

Vingespenn: ca 170cm muligens noen cm lengre hvis vi hadde fått strekt vingen helt ut.

Vingelengde (ytterste vingefjær): 49cm

Midterste vingeled: 17,5 cm

Innerste vingeled 15,5 cm

Nebblengde 16cm (fra spiss til kjeveåpning).

De legger den i en avfallssekk for å bevare den et par dager til jeg kan komme og se nærmere på den.

Onsdag 3. mai 2017 – undersøkelse av kadaveret og funnstedet

Rekkefølge på undersøkelse:

- Individet – tilstanden på kadaveret
- Liggeplassen der den ble funnet
- Eventuelle spor rundt liggeplassen
- Eventuelle spor etter spisere på kadaveret
- Suksesjonsstadium i nedbryting – råtning
- Skader
- Sammenkobling av disse funnene – mulige tolkninger/forklaringer

Individet – tilstand på kadaveret

Kadaveret lukter kraftig råttent. Men kroppen synes å være intakt, bortsett fra helt bakerst, særlig mangel på stjerten, samt at begge føtter manglet. Forråtnelsen og bakterieaktiviteten er nå meget høy.

Føttene var begge kappet (uregelmessig) øverst. Bare 3-5 cm av hvert bein, fra huden, var til stede (**Figur 1**). Dette tyder på at kappingen må ha skjedd samtidig eller parallelt. Ingen rette snitt. Det kan være fra slag eller liknende, men det kan heller ikke utelukkes at dyr kan ha vært årsak til bruddene.

Ingen insektangrep kunne påvises, kun 1 liten bille i sekken (biller kommer gjerne veldig raskt til et kadaver).

Ingen sår i huden/kjøttet unntatt helt bakerst. Ikke tegn til hakking eller riving fra fugl.

Det svarte partiet i brystet på tvers av brystet, som vist på bilde (**Vedlegg**). I tillegg noen få fjær med svart bakerst på kroppen. Det var også på stjertdekkfjær, som var olje (se nedenfor).

Forråtningen er kommet relativt langt, slik den vil være etter 10-15 dager med flere plussgrader.

Figur 1. Begge føttene var kappet av likt, og omtrent samme sted, og med like brudd.

Liggeplassen der den ble funnet

Fjærsøkshunden Luna var med. Hun ville ha markert ved lukt avsatt på bakken over mange dager. Hun markerte ikke på noen punkter her. Kadaveret kunne altså ikke ha ligget her lenge.

Det var heller ikke «ringer» av bakterieaktivitet rundt funnstedet. Det var heller ingen andre tegn til at fuglen har ligget her mange dager.

Det er heller Ingen spor etter føtter i de nærmeste titalls meter fra funnstedet.

Det er kun noen få fjær igjen her nå. De fleste fjær ligger 1 m nærmere sjøen enn selve funnstedet. Fjærene her er i alle fall noen stjertfjær og stjertdekkfjær. Noen fjær hadde svarte felter, særlig midt på stjertdekkfjærene (se nedenfor).

Eventuelle spor rundt liggeplassen

Det var ingen tegn til at dødelighet hadde skjedd i nærheten her. Det var altså heller ingen tegn til at kadaveret kunne ha ligget på land i mange dager.

Den mest nærliggende forklaringen er at kadaveret er trukket til skogkanten av et pattedyr, mest sannsynlig rødv. Fra øvre flomål til liggestedet er det 5-6 m. Dette kunne ha skjedd i løpet av kort tid. Det ville vært umulig for en rødv å få med seg et kadaver av havsule videre innover i skogen, med den høye tettheten av gråorstammer her.

Eventuelle spor etter spisere på kadaveret

Fjærene var kappet av, tydelig gjort av rovpattedyr, bitt tvert over ved basis. Alle fjær var så langt jeg kunne se enten stjerthfjær eller dekkfjær (og da antakelig bare stjerthdekkfjær), noen av dem hang også sammen med stjerthfjær. For øvrig var det ingen rester her som tydet på at hoveddelen av kadaveret var oppdelt eller spist på her.

Det kan godt være at både stjerten og føttene er kappet av her, av for eksempel rødrev, og at det meste av dette er fraktet vekk herfra av rødrev. Normalt er ikke føttene av særlig interesse, men kanskje kan de store føttene til havsule trigge interessen hos en kjøtteter.

Suksesjonsstadium i nedbryting - råtning

Råtningen synes for det meste å ha skjedd i sjø. Dette vil også forklare mangelen på insektangrep. Det er påfallende at det ikke var aktivitet av biller eller maur verken her eller på kadaveret. En kraftig råttenlukt kunne også forklare at selve kadaveret ikke var blitt spist på av rødrev.

Skader

Skader kan deles i to:

1. De fysiske skader på føttene.

Skadene var like på begge føttene. Det vil si plasseringen som var lik på begge føttene, og med like brudd (**figur 1**). Dessuten tydet bruddskadene på fullstendig og umiddelbar avrivning.

2. Olje

Noen få fjær ble innsamlet, og oppbevart i en plastboks. Disse ble sjekket under stereolupe i ettertid. Det luktet da klart olje av fjærene og boksen. Fjærstrålene var delvis sammenfiltret.

De svarte feltene var altså avgrenset i brystet og på noen fjær ved bakenden på selve kadaveret. Dessuten hadde stjerthdekkfjærene et svart felt som også luktet klart olje (**figur 2**). De forurensede partiene kunne tyde på at fuglen har svømt gjennom et område med olje i vannflata. Skadene tydet altså på at fuglen ikke kunne ha ligget død i et oljeparti på vannet.

Figur 2. Stjerthdekkfjær med svarte partier som luktet olje.

Problemene med sjøfugl og oljesøl er godt kjent, og at olje har flere dødelige virkninger på sjøfugler (Folkestad, 1982; Folkestad, 1983). Et eget nummer av Vår Fuglefauna (nr. 2-1982) ble viet olje og sjøfugl. Se også nettsidene til Norsk ornitologisk forening, Miljødirektoratet, WWF, etc.

Sammenkobling av funn – analyser – tolkninger – vurderinger

Det er umulig å si noe sikkert om direkte dødsårsak ut fra funnene. Det kan ha skjedd en fysisk kollisjon mellom fuglen og noen hindringer, eller dødeligheten kan ha skjedd på grunn av oljeskaden.

Mulighet 1: Det kan være mest nærliggende å tolke alle funnene samlet som at fuglen hadde vært i fysisk kollisjon med «noe», for eksempel fløyen inn i en vifte, ledninger (?), eller noe liknende, som har kappet av føttene. Og at dette hadde skjedd vinkelrett på fluktrretningen, slik at skadene på begge føttene hadde blitt like. Det blir bare spekulasjoner hvordan dette kunne skjedd. Med denne skaden ville fuglen uansett neppe ha overlevd lenge.

Mulighet 2: Oljeskaden antas mest sannsynlig å ha skjedd mens fuglen ennå var i live. Den kan antakelig ha vært tilstrekkelig til at fuglene etter hvert døde, på grunn av mangel på næring, avkjøling, forgiftning, eller annet. Hvis dødeligheten hadde skjedd på grunn av oljeskaden, kan det også være mulig at kroppen hadde vært hel ved ankomst fjæra. Den kunne så ha blitt funnet av rødv, og dratt mer opp på land. Der hadde så reven kappet av både føtter og stert. Reven kunne så ha tatt med seg både føtter og basis for stjerten, med noen av stertfjærene.

Oppsummering

Dødsårsak kan ikke fastslås sikkert. Det er minst to mulige primære dødsårsaker. Én mulig forklaring er at fuglen var blitt fysisk skadet gjennom å ha mistet føttene, og følgelig ikke kunne overleve dette over tid. Skadene kunne da ha skjedd langt unna funnstedet. Det er heller ikke mulig å antyde hvor langt unna den har dødd. Det er også en mulighet at dødeligheten kunne ha skjedd på grunn av oljeskadene, og at skadene på føtter har skjedd på kadaveret på land.

Dette er funn nr. 2 eller 3 av havsule i Rissa kommune, og det første på Stadsbygd. Den var tidligere registrert i Stjørnfjorden, 8 stk. fanget Stjørna desember 1877 (Haftorn, 1971). Det var samme år registrert 10 individer fra Trondheim. Det foreligger også en ubekreftet opplysning om en skadet havsule i Strømmen i Rissa i juli 2010 (http://www.fuglevennen.no/sporsmal/?q_id=12205). Det er for øvrig få opplysninger fra Trondheimsfjorden (6-7 funn; <https://artskart.artsdatabanken.no/>).

Referanser

Folkestad, A.O., 1982. Oljens virkning på fugl. Vår Fuglefauna 5, 115-116.

Folkestad, A.O., 1983. Sjøfugl og oljesøl. Tapir Forlag, Trondheim.

Haftorn, S., 1971. Norges fugler. Universitetsforlaget, Oslo.

<https://artskart.artsdatabanken.no/>

http://www.fuglevennen.no/sporsmal/?q_id=12205

Mange nettsider om oljeskader og fugler, for eksempel:

<http://www.birdlife.no/organisasjonen/nyheter/?id=475>

http://www.wwf.no/dette_jobber_med/hav_og_kyst/ren_kyst_wwfs_frivillige_oljevern/norsk_olje_vern/_rehabilitering_oljeskadd_fugl/

Vedlegg – bilder (foto: Arne Reitan)

Bildene er fotografert nært funnstedet, ved funntidspunktet 1. mai 2017.

